

Голові спеціалізованої вченої ради
в Дніпровському національному
університеті імені Олеся Гончара
доктору політичних наук, професору,
виконувачу обов'язків завідувача кафедри
політології, соціології та публічного управління
Третьяку Олексію Анатолійовичу

ВІДГУК

*офіційного опонента, кандидата політичних наук,
доцента, доцента кафедри історії та політичної теорії
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»,
Рудіка Олександра Миколайовича на дисертаційну роботу
Іванової-Биканової Вікторії Євгенівни
«Політичний перформанс як чинник антикризової трансформації
сучасної політичної комунікації»,
подану до захисту до спеціалізованої вченої ради у Дніпровському
національному університеті імені Олеся Гончара на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія*

Сучасні процеси демократизації актуалізують питання політичної участі та самодостатньої політичної поведінки громадян. Концепти сталої, плєбісцитарної та партисипаторної демократії вказують на необхідність проактивного політичного мислення та постійної публічної самопрезентації політичних акторів та учасників громадянського суспільства. Перформансні елементи в демократичній політичній діяльності є наслідком глибокого

проникнення принципів свободи самовиразу особистості та ліберальних цінностей в основи розвитку цивілізованих демократичних країн. Болісний та важкий рух України до міжнародної спільноти верховенства права і захисту прав і свобод людини актуалізує дослідження всіх форм політичної комунікації, зокрема і неформальних. Тією мірою, як в українському суспільстві буде інституалізуватися політична креативність, можливості нестандартного висловлювання політичних пропозицій та звернень, буде закріплюватися й демократична модель державності. В умовах російської агресії це є надзвичайно актуальним, оскільки демократія чітко й недвозначно позначає культурний код української нації та її європейську ідентичність. Практики антикризової демократичної політики також передбачають апеляцію до цінностей самоорганізації свободи волі та розкриття людського потенціалу, що вкрай важливо в умовах підвищення резистентності суспільства до інформаційних провокацій країни-агресора. У зв'язку з цим дисертація здобувачки є вкрай актуальною.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Представлені у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації, відповідають вимогам до подібного виду досліджень і базуються на узагальненні широкого охоплення наукової літератури та достатнього обсягу аналітичних даних отриманих в ході виконання науково-дослідних робіт. Достовірність результатів дисертаційної роботи підтверджена їх апробаціями на наукових комунікативних заходах, у тому числі на міжнародних науково-практичних конференціях. Релевантність отриманих результатів забезпечується завдяки комплексному використанню в дисертаційній роботі теоретичних, емпіричних та статистичних методів наукових досліджень, які відповідають визначеним меті та завданням.

Вивчення змісту дисертації здобувачки демонструє її широку наукову ерудицію та досить успішний рівень виконання освітньо-наукової програми доктора філософії зі спеціальності 052 «Політологія».

Зокрема, дисертантка упевнено демонструє навички узагальнення та систематизації теоретичних та аналітичних матеріалів щодо проблем нестандартної антикризової політичної комунікації. Цьому присвячений перший розділ роботи. У ньому дисертантка слушно звертає увагу на специфіку сучасного політичного контексту, де суспільство стикається з різноманітними викликами та трансформаціями в комунікаційній сфері. Розгляд міждисциплінарних концепцій підтверджує особливе значення політичного перфомансу для демократичного транзиту. Дисертанткою було встановлено, що політичний перфоманс як мистецтво створення символічних актів і подій у політичному просторі стає невід'ємною частиною демократичного процесу. У розділі визначено основні теоретичні підходи щодо того, як політичний перфоманс може впливати на демократію, формуючи громадську думку, підтримуючи активне громадянство та надаючи нові шляхи для вираження громадянської позиції.

У другому розділі роботи дисертантка демонструє можливість поєднувати складні предметні аспекти. Авторкою аргументовано, що політичний перфоманс є потужним інструментом формування громадської думки. Акції та події, які відображені у суспільній свідомості, можуть створити сильні емоційні реакції та викликати обговорення у суспільстві. Наприклад, мирні протести, символічні жести або навіть арт-інсталяції можуть привертати увагу до певних проблем або викликати обговорення питань, які раніше залишалися на задньому плані. Такі дії сприяють активній взаємодії громадян з політичною сферою та формуванню їх думок.

У третьому розділі, розглядаючи специфіку трансформації антикризової політичної комунікації в сучасній Україні, здобувачка обґрунтовує думку, згідно з якою політичний перфоманс може підтримувати активне громадянство та участь у демократичному процесі. Створення платформи для вираження громадянської позиції через творчі та символічні акти може стимулювати участь громадян у обговоренні важливих питань. Це особливо актуально в контексті політичного залучення молоді, яка, звертаючи увагу на політико-перфоматійні дії, може набутися впевненості у своїй здатності вплинути на політичний процес.

Оцінюючи вплив новітніх ознак та свідчень впливу політичного перфомансу на демократію, дисертантка правильно наголошує на створенні нових шляхів висловлювання громадянської позиції. Замість традиційних форм політичної участі (зокрема таких, як голосування), громадяни можуть використовувати творчі штучні форми висловлювання, аби наголосити на своїх переконаннях і привернути увагу до політичних проблем. Це дає громадянам більше можливостей для впливу на політичний порядок денний та привернення уваги влади та суспільства до своїх інтересів.

У висновках до роботи здобувачка підсумувала свою роботу у межах виконання дослідницьких завдань. Незважаючи на позитивні антикризові аспекти, політичний перфоманс може викликати суперечки і навіть конфлікти в суспільстві. В. Іванова-Биканова чітко усвідомлює, що інтерпретації символів можуть відрізнятися. Тому й політико-перфомансні акції можуть бути сприйняті в різний спосіб різними групами. Дисертантка слушно наголошує на значенні балансу між свободою самовираження та повагою до різноманітності думок у рамках демократичного суспільства. У висновках дисертантка слушно підсумовує, що політичний перфоманс є важливим елементом демократичної трансформації, сприяючи формуванню

громадської думки, підтримуючи активне громадянство і надаючи нові шляхи для вільного виразу громадянської позиції. Однак, необхідно враховувати потенційні контрверсії та прагнути до балансу між свободою саморепрезентації та повагою до різноманіття думок задля зміцнення демократичних цінностей у суспільстві.

Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечені структурно-логічною схемою дослідження відповідно до поставленої мети. Також, слід відзначити, відповідність предметної спрямованості дисертаційного дослідження паспорту наукової спеціальності 052 «Політологія».

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна роботи підтверджується виконанням всіх поставлених завдань. Розкриття специфічних рис політичного перфомансу як чинника політичної комунікації здійснено авторкою на основі уваги до ключових аспектів та способів тлумачення перфомансу в політичному контексті. Дослідниці вдалося встановити параметри антикризового потенціалу політичного перфомансу. Ними стали компенсаторне значення ефекту політичного перфомансу, виявлене на основі оцінки зміни поведінки цільової аудиторії та очікувань від новизни політичної вистави, її неординарності і креативності, екстравагантності та оригінальності. Також з'ясовані типологічні форми антикризового політичного перфомансу: 1) за суб'єктами організації («соціально-вікові» та гендерні активісти, самоврядні неформальні ініціативні групи, професійні театральні колективи, представники локальних спільнот); 2) за рівнем афілійованості до політичних структур (члени політичних партій, громадських організацій, «керований натовп», інститутів політичного врядування й представництва); 3) за рівнем політико-технологічного планування (стихійні, заплановані, мережні,

медійно-проектні); 4) відповідно до співвідношення мистецьких та політичних мотивацій (політико-ідеологічні, соціально-орієнтовані, драматичні, комедійні). Також оцінені принципи планування й застосування політико-перформансних технологій у співвідношенні з традиційними політико-комунікаційними засобами. Ними є: медійна історія (наявність застосування перформансів за певний період), готовність аудиторії (позитивне або нейтральне сприйняття), перформансний потенціал проблеми події або персоналії (придатність для відображення в рамках перформансної дії), специфіка планів та цілі антикризової політичної кампанії та антикризової політики загалом.

Цілком справедливо авторка наголошує на можливості розкриття політичних альтернатив на основі перформансних звернень у рамках розробки антикризової політико-комунікаційної стратегії сучасної України. Вона полягає в державницькому характері розбудови «успішної медійної історії», а також інформаційному обґрунтуванні сталого політичного розвитку, передбаченні імовірних зовнішніх інформаційних атак. Справедливою є думка стосовно завчасного запобігання поширенню негативних оцінок соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку з боку антидержавних груп на основі планової політико-перформансної діяльності. Також раціональним підходом є застосуванням координації наявних креативних ресурсів держави і громадянського суспільства в сфері антикризової політичної комунікації.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні результати та висновки дисертаційного дослідження відображено в 9 наукових працях, зокрема 5 – у наукових фахових виданнях України з політичних наук, 4 – у тезах доповідей на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях. Дотримано вимоги Міністерства освіти

і науки України щодо кількості, обсягу та змісту друкованих праць, а саме публікацій основного змісту дисертації. Ретельний аналіз представленого рукопису дисертації та наукових публікацій дає підстави констатувати ідентичність публікацій та основних положень дисертації. Це надає авторці дисертаційної роботи право публічного захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

Практичне значення роботи полягає у встановленні стратегічних цілей антикризової політичної комунікації неординарними засобами політичного перформансу. Результати дослідження можуть бути застосовані під час аналізу переваг та в процесі планування політико-комунікаційних кампаній антикризового характеру на рівні держави, регіональних адміністрацій, локальних громад. Також результати роботи можуть бути використані для підвищення ефективності сучасних виборчих кампаній в контексті представлення іміджів кандидатів з обмеженими ресурсами та привернення уваги до значущих суспільних проблем за межами офіційного порядку денного.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту опублікованої анотації засвідчує її відповідність основним положенням, що викладені в тексті дисертаційної роботи. Анотація подана українською та англійською мовами і є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертації.

Дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження В. Іванової-Биканової містить посилання на джерела інформації у разі використання в роботі ідей, розробок, тверджень, відомостей інших авторів. Окрім цього, у дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та інших порушень, що

могло б поставити під сумнів самостійний характер виконання авторкою наукового дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи – 264 сторінки, з яких 26 – список використаних джерел (237 найменувань). Обсяг текстової частини дисертації складає 210 сторінок. Структура дисертації має логічну побудову і сприяє розкриттю теми дослідження та виконанню поставлених завдань. Зміст наукових праць доповнює основні положення дисертаційної роботи. Дисертація оформлена відповідно до вимог МОН України, що висуваються до подібного роду наукових робіт.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Дисертаційне дослідження В. Іванової-Биканової здійснено на належному високому науково-теоретичному рівні. Разом з тим, деякі положення дисертації є дискусійними, що у свою чергу пов'язано з означенням дисертантом власної позиції з цих питань. Тому варто зробити певні зауваження та рекомендації з метою подальшого дослідного доповнення порушеної в дисертації проблематики.

По-перше, дисертантка у своєму дослідженні не згадує роботи таких відомих теоретиків сучасної соціально-політичної комунікації, як Сюзан Лейсі та Люсі Ліппард. Вони сформулювали положення, які демонструють взаємодію контексту культурної критики та засобів політичного самовиразу на індивідуальному рівні. Також доречним у рамках обраної тематики було б звернення до праць Девіда Свенсона та Дена Німмо, які розробили ключові засади нової парадигми політичної комунікації. Їх концепції заклали основу

системного розуміння політико-комунікаційної діяльності демократичного суспільства, в тому числі і в умовах політичних криз.

По-друге, авторка не наводить власного визначення поняття політичної кризи, хоча воно є ключовим для реалізації антикризових засобів, в тому числі й перформансних. Важливо зауважити, що визначення певних політичних явищ або процесів є результатом узагальнення певних емпіричних фактів. Відповідно, бажано було б почути думку дисертантки стосовно конкретних кейсів політичної кризовості та їх розв'язання на основі застосування політичних перформансів.

По-третє, дослідниці було б доцільно звернутися до аналізу провідних світових PR-агентств, а також політичних консультантів держав сучасного світу в контексті антикризової політичної комунікації. Також доцільно було б провести демаркацію між корпоративною антикризовою комунікацією та антикризовими комунікаційними діями в умовах політичних кампаній.

По-четверте, дисертація набула б значної актуальності, якби авторка запропонувала конкретні рекомендації для використання матеріалу дисертації в умовах антикризових політичних комунікацій під час російсько-української війни, яка триває з 2014 року.

Слід акцентувати, що зазначені зауваження та дискусійні положення змісту дисертації не ставлять під сумнів теоретичну та практичну цінність дисертаційної роботи, тим більш належну високу оцінку рівня її виконання.

Висновок. Аналіз дисертації та наукових праць Вікторії Іванової-Биканової засвідчив актуальність та новизну роботи. Поставлена у дослідженні мета є досягнутою, а його основні завдання успішно вирішені. Отримані результати є обґрунтованими та достовірними, мають теоретичне значення та практичну цінність і можуть бути використані в науковій та практичній діяльності. Дисертаційна робота Іванової-Биканової Вікторії

Євгенівни «Політичний перформанс як чинник антикризової трансформації сучасної політичної комунікації» є самостійною та завершеною працею, в якій отримані нові наукові результати, що у сукупності вирішують проблему суттєвого значення для політичної науки.

Підсумовуючи, можна констатувати, що дисертаційна робота Іванової-Биканової В. Є. відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Офіційний опонент:

Кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри історії та політичної теорії

НТУ «Дніпровська політехніка»

Олександр РУДІК

Підпис офіційного опонента завіряю:

